

Toisen asteen maksuton koulutus- valtakunnallinen esitys sekä valtuustoaloite

HYVINVOI 4

Valtuustoaloite maksuttomista opiskelun välineistä toisen asteen opiskelijoille Pudasjärvellä

Pudasjärven sosiaalidemokraattien valtuustoryhmä on jättänyt valtuuston kokouksessa 17.12.2018 (§53) valtuustoaloitteen maksuttomista opiskelun välineistä toisen asteen opiskelijoille Pudasjärvellä. Aloitteessa esitetään, että Pudasjärven kaupunki ryhtyy toimenpiteisiin maksuttoman toisen asteen toteuttamiseksi siten, että Pudasjärven kaupunki hankkii opetuksen edellyttämät oppikirjat sekä muun oppi materiaalin, työvälineet ja työaineet opiskelijoilleen. Toimenpiteiksi esitetään, että Pudasjärven kaupunki selvittää toisen asteen maksuttomien opiskelun välineiden kustannusvaikutukset vuoden 2019 aikana, sekä varaa vaadittavat resurssit vuoden 2020 talousarvioon.

Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä selvittänyt valtakunnallisesti lukiosta ja ammatillisesta koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia opiskelijoille ja heidän perheilleen. Selvityksessä on tarkasteltu, millaisia kustannuksia toisen asteen opiskelijoille aiheutuu oppimateriaaleista, työvälineistä ja kansallisiin kokeisiin osallistumisesta ja millaisia muutoksia kustannuksiin kohdistuu. Osana selvitystä on laadittu myös arvio niistä opiskelijoista, joille koulutuskustannukset ovat muodostuneet tai voivat muodostua kouluttautumisen esteeksi. Lisäksi selvitettiin, millaista tukea opiskelijan on mahdollista saada kustannusten kattamiseen.

Selvityksessä keskityttiin suoraan perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyneisiin opiskelijoihin ja heille koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Ammatillisen koulutuksen osalta selvitettiin kustannuksia erityisesti oppilaitosmuotoista ammatillista perustutkintoa suorittavien alle 20-vuotiaiden osalta.

Lukio-opintoihin liittyvät välttämättömät kustannukset ovat selvityksen mukaan keskimäärin 2 500 euroa, kun opiskeluun soveltuvan kannettavan tietokoneen hinnaksi arvioidaan 600 euroa. Oppikirjojen ja tietokoneen lisäksi kustannuksia voivat aiheuttaa esimerkiksi koulumatkat sekä lukion toimintakulttuuriin kiinteästi kuuluvat asiat, kuten opintovierailut ja vanhojentanssit. Ammatillisessa koulutuksessa kustannukset vaihtelevat riippuen siitä, mitä alaa tai tutkintoa nuori opiskelee. Pääsääntöisesti kulut ovat joitakin satoja euroja. Välittömästi koulutukseen liittyviä kustannuksia syntyy esimerkiksi opiskelua varten hankittavista, henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetuista ja opiskelun edellyttämistä oppikirjoista, materiaaleista, työvälineistä, koneista ja laitteista sekä muista tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle. Näistä koulutuksen järjestäjä voi periä maksun enintään todellisten hankinta- ja tuotantokustannusten mukaisesti, mikäli opiskelija ei itse hanki tarvittavia välineitä ja materiaaleja.

Toisen asteen koulutuksen koulutuskustannuksissa ei ole näkyvissä merkittäviä muutoksia. Lukiokoulutuksessa tarvittavien digitaalisten

oppimateriaalien hinnat ovat painettuja oppikirjoja edullisemmat. Silti kustannukset eivät ole laskemassa, sillä niitä ei voi hankkia käytettyinä. Käytettyjen oppikirjojen hankkiminen on nykyisin yleinen tapa säästää kuluissa. Vuoden 2018 alusta voimaan astunut uudistunut ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö ei tuo muutoksia ammatilliseen perustutkintokoulutukseen oppimateriaalien maksuttomuuteen tai maksullisuuteen liittyen. Kustannukset oppimateriaaleista ja työvälineistä ovat digitalisoitumisen myötä hienoisessa laskussa. Myös ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat voivat hankkia oppikirjoja käytettyinä.

Kustannuksia syntyy koulutukseen välittömästi liittyvien kustannusten lisäksi myös asumisesta ja elämisestä. Yhteiskunnan tarjoamat tukijärjestelmät näyttäytyvät samanlaisina toisen asteen opiskelijoille, mutta esimerkiksi opiskelun päätoimisuuden määrittelyssä on koulutusmuotokohtaisia eroja. Opiskelijat ovat lapsilisän piirissä sen vuoden loppuun saakka, jolloin he täyttävät 17 vuotta. Opiskelijat voivat hakea opintotukea ja kodin ulkopuolella asuva opiskelija voi saada myös yleistä asumistukea. Toimeentulotuki on opiskelijan viimesijainen taloudellinen tuki.

Selvityksessä arvioitiin, kuinka monelle toisen asteen koulutuksesta aiheutuvat kustannukset ovat muodostuneet tai voivat muodostua kouluttautumisen esteeksi. Opiskelija voi keskeyttää opintonsa monista syistä. Opiskelusta aiheutuvat välittömät kustannukset ovat keskeyttämisen ainoa syy vain harvoin. Keskeyttämisen taustalla on yleensä myös muita henkilökohtaisia syitä. Silloinkin kun opinnot keskeytyvät taloudellisista syistä, ei voida yksiselitteisesti päätellä, onko kyseessä koulutuksesta välittömästi syntyvistä kustannuksista johtuva taloudellinen tilanne vai esimerkiksi perheen tai opiskelijan yleisestä taloudellisesta tilanteesta tai taloudenhallinnan ongelmista.

Selvitystä varten kerättyjen tietojen perusteella on päädytty siihen, että 65 prosenttia lukiolaisista pitää lukionkäynnin kustannuksia kohtuullisina eikä koe, että heillä tai heidän perheillään olisi vaikeuksia toimeentulossa. Kuitenkin 29 prosentilla lukiolaisista tai heidän perheistään on oman arvionsa mukaan taloudellisia vaikeuksia. Kuudella prosentilla taloudelliset vaikeudet ovat merkittäviä.

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa opiskelevien rahojen riittävydessä näyttäisi olevan koulutuslakohtaisia eroja. Opiskelijoista 7 prosenttia koki, että raha-asiat tuottavat heille jatkuvasti hankaluuksia.

Käynnissä olevissa hallitusneuvotteluissa on valtioneuvoston kanslian tietojen mukaan ollut keskeisenä kysymyksenä eriarvoistumisen vähentäminen. Yhtenä ratkaisusuuntana on esillä ollut eriarvoistumisen pysäyttäminen turvaamalla koulutuksen ja kulttuuripalvelujen saavutettavuus, opintotukea kehittämällä, lapsiköyhyyttä vähentämällä, lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia lisäämällä sekä syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten tukipalveluja parantamalla.

Koulutukseen liittyen on koulutustason nosto ollut merkittävimpana tavoitteena. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että toinen aste tulisi oppivelvollisuudeksi kaikille. Korkeakoulututkinto asetettaisiin puolestaan

tavoitteeksi vähintään 50 prosentille 25–34-vuotiaista.

Keinoja tässä olisivat hallitusneuvottelujen avausseminaarin 8.5.2019 esitysten mukaan: valintojen uudistaminen, sisään pääsyn laajentaminen, läpäisyn parantaminen ja tutkintotavoitteiden nostaminen.

Hyvinvointivaliokunta keskusteli valtuustoaloitteen sisällöstä tämän hetkiseen valtakunnalliseen tavoiteenasetantaan peilaten.

Pudasjärven kaupunki maksaa kaikille toisen asteen opiskelijoille opintoavustusta, jonka suuruus vuonna 2018 oli 379 euroa. Avustuksen sai 112 opiskelijaa. Myös ammattikoulun opiskelijoilla on mahdollisuus anoa OSEKilta erillistä avustusta oppimateriaaleihin ja välineisiin.

16.5.2019 Kela on julkaissut tiedotteen, jossa se kertoo, että pienituloisten perheiden opiskelijoille ryhdytään maksamaan opintorahan oppimateriaalilisää.

Elokuusta 2019 alkaen ammatillista tai lukiokoulutusta opiskeleva nuori voi saada opintorahan oppimateriaalilisää, jos vanhempien tulot ovat enintään 41 000 euroa vuodessa. Oppimateriaalilisä on 46,80€/kk.

Oppimateriaalilisää voi saada vanhempansa luona asuva alle 20- vuotias ja muualla asuva alle 18- vuotias. Myös alle 17- vuotias opiskelija voi saada oppimateriaalilisää, vaikka hän ei voi saada muuta opintorahaa.

Hyvinvointivaliokunta toteaa keskusteluissaan, että tällä hetkellä opiskelijoilla on mahdollisuus saada taloudellista tukea opiskeluun. Hyvinvointivaliokunta ottaa uudelleen kantaa toisen asteen opiskelun maksuttomuuteen, kun valtakunnallinen tilanne on varmistunut.